

А. М. Урбанович, О. В. Сафонова, Р. Д. Макар

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

**КАФЕДРА ЕНДОКРИНОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ**

A. M. Urbanovych, O. V. Safonova, R. D. Makar

Danylo Haltskyi Lviv National Medical University

**DEPARTMENT OF ENDOCRINOLOGY OF DANYLO HALYTSKYI LVIV
NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY: HISTORY AND TODAY**

Мета роботи – відтворити й проаналізувати основні етапи становлення кафедри, висвітлити основні напрямки педагогічної та наукової діяльності.

Основна частина. Кафедра ендокринології – одна з перших в Україні як окремий підрозділ – була створена 1978 року на базі Львівського обласного ендокринологічного диспансеру; її очолив доктор медичних наук, професор Я. І. Томашевський. Головним напрямом створеної ним наукової школи стали дослідження станів гормональної регуляції процесів гліколізу та глюконеогенезу на етапах формування цукрового діабету, патології щитоподібної залози, аутоімунного поліендокринного синдрому. Під керівництвом доктора медичних наук, професора О. О. Сергієнка, який завідував кафедрою з 1999 до 2013 року, здійснювалися дослідження порушень метаболізму при цукровому діабеті. У 2014 році кафедру очолила доктор медичних наук, доцент А. М. Урбанович, її наукові дослідження стосуються патогенезу серцево-судинних захворювань при цукровому діабеті та ожирінні, ролі гормонів жирової тканини у розвитку ендокринопатій. Проаналізована діяльність та наведені основні досягнення кафедри на сучасному етапі.

Висновок. Аналіз історичного досвіду становлення і розвитку кафедри ендокринології засвідчив існування тривалої традиції формування професорсько-викладацького колективу, фахової підготовки лікарів-ендокринологів, єдності та постійного взаємозв'язку всіх видів діяльності у становленні цієї категорії спеціалістів.

Ключові слова: кафедра ендокринології; наукова, педагогічна, лікувальна робота.

The aim of the work – to recreate and analyze the main stages in the department establishment, to highlight the main areas of educational and scientific activities.

The main body. The Department of Endocrinology – one of the first in Ukraine as a separate unit – was established in 1978 on the basis of the Lviv Regional Endocrinology Dispensary; was led by Doctor of Medical Sciences, professor Ya. I. Tomashevskyi. Scientific school created by him studied conditions of hormonal regulation of glycolysis and gluconeogenesis during formation of diabetes mellitus, thyroid gland pathology, autoimmune polyendocrine syndrome. Under the direction of Doctor of Medical Sciences, professor O. O. Serhiiko, who led the department from 1999 to 2013, studies on metabolic disorders in diabetes mellitus were conducted. In 2014 the head of the department became Doctor of Medical Sciences, Associate Professor A. M. Urbanovych, her scientific research is related to pathogenesis of cardiovascular diseases during diabetes mellitus and obesity, the role of adipose tissue hormones in the development of endocrinopathies. Together with the department team she continues and creatively develops the scientific, pedagogical and clinical traditions of the Lviv Endocrinological School. The activity is analyzed and the main achievements of the department are presented at the present stage.

Conclusion. An analysis of the historical experience of the establishment and development of the Department of Endocrinology showed the existence of a long tradition of formation of the teaching staff, the professional training of doctors-endocrinologists, the unity and constant interrelation of all types of activities in the formation of this category of specialists.

Key words: Department of Endocrinology; scientific, pedagogical, clinical work.

Вступ. У 2018 році кафедра ендокринології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (ЛНМУ імені Данила Галицького) відзначила своє 40-річчя. Для такого структурного підрозділу, як кафедра, це доволі

невеликий термін, а порівняно з деякими вона ще зовсім “юна”. Ми провели ретроспективний аналіз діяльності кафедри в різних аспектах, що дало можливість відтворити етапи її становлення, напрямків наукових досліджень та інших видів діяльності впродовж всього періоду існування.

© А. М. Урбанович, О. В. Сафонова, Р. Д. Макар

Мета роботи – відтворити й проаналізувати основні етапи становлення кафедри, висвітлити основні напрямки педагогічної та наукової діяльності протягом відносно нетривалого періоду.

Основна частина. Львівську ендокринологічну школу формували провідні терапевтичні та хірургічні клініки, кафедри фундаментальної медицини, колективи практичної охорони здоров'я. Серед фундаторів – ціла плеяда визначних постатей, як-от професори Т. Т. Глухенький, Г. Г. Грабченко, Г. П. Ковтунович, А. І. Гнатишак, Є. С. Дютюк, Д. А. Макар, М. П. Павловський, П. Г. Подорожний, В. П. Виговський, В. М. Урин, доценти С. Р. Барвінський, А. Ю. Рудницька, І. І. Литвин, кандидат медичних наук В. І. Станева [1–3]. Головною темою, котра об'єднала згаданих учених, а згодом і їх послідовників, стала проблема зоба в Прикарпатському регіоні, масштаби якої на той час справді вражали. Тому цілком логічним виглядало стихійне зародження ініціативних груп із вивчення та лікування ендемічного зоба, під впливом яких керівники окремих клінік і самі стали ентузіастами дослідження цієї крайової патології. Прикметно, що паралельно розроблялися біохімічні, патоморфологічні, терапевтичні та хірургічні (включаючи онкологічні) аспекти означеної проблеми. Результати досліджень лягли в основу низки кандидатських і докторських дисертацій, а також монографії “Зобна хвороба” авторства Т. Т. Глухенького [4].

Висновки медичних наукових досліджень закономірно спонукали до розробки та втілення організаційно-практичних заходів стосовно діагностики, лікування і профілактики ендемічного зоба та інших ендокринних захворювань у західних областях України. Йдеться про організацію Львівського обласного протизобного (згодом – ендокринологічного) диспансеру (ЛОЕД), який прийняв першого пацієнта в січні 1947 року. Активним організатором і головним лікарем установи впродовж тривалого часу була В. І. Станева. У 2012 році, вже під керівництвом головного лікаря Ю. М. Вендзиловича, диспансер реорганізовано у Львівський обласний державний клінічний лікувально-діагностичний ендокринологічний центр (ЛОДКЛДЕЦ) [5].

Кафедра ендокринології – одна з перших в Україні як окремий підрозділ – була створена 1978 року на базі Львівського обласного ендокринологічного диспансеру (ЛОЕД); її очолив доктор медичних наук, професор Ярема Ілліч Томашевський. Період становлення кафедри був вкрай непростим, оскільки наявна база не відповідала вимогам стосовно

навчального процесу. Щойно в 1988 році став до ладу новий поліклінічний корпус ЛОЕД, у якому розмістилися лекційна аудиторія та всі приміщення кафедри [2].

Головним напрямом створеної Я. І. Томашевським наукової школи стали дослідження станів гормональної регуляції процесів гліколізу та глюкогенезу на етапах формування цукрового діабету, патології щитоподібної залози, автоімунного поліендокринного синдрому. Вагомим внеском у медичну науку та практику стало опрацювання Програми загальної диспансеризації населення та профілактики йододіфіцитних захворювань та її широке впровадження на етапі первинної медико-соціальної опіки громадян України. Я. І. Томашевський є автором і співавтором понад 300 друкованих праць (у тому числі 6 монографій та навчальних посібників, багатьох методичних рекомендацій) з питань ендокринології, кардіології, клінічної фармакології, біохімії. Під його керівництвом захищені 15 кандидатських і 2 докторські дисертації. Першим завучем кафедри був доцент В. І. Піскорський, наполегливість якого в організації підготовки молодих фахівців залишила глибокий слід [2, 6, 7].

Під керівництвом доктора медичних наук, професора Олександра Олексійовича Сергієнка, який завідував кафедрою з 1999 до 2013 року, здійснювалися дослідження порушень метаболізму при цукровому діабеті, зокрема функціонального стану формених елементів крові; удосконалювалися методи ранньої діагностики, профілактики й лікування діабетичних судинних ускладнень та нейропатій (автономної нейропатії серця, периферичної нейропатії). О. О. Сергієнко – автор і співавтор понад 500 наукових праць, серед яких 14 монографій та 100 праць в іноземних виданнях. Під його керівництвом захищені 8 кандидатських дисертацій [6–8].

У 2014 році кафедру очолила доктор медичних наук, доцент Аліна Мечиславівна Урбанович, її наукові дослідження сягають патогенезу серцево-судинних захворювань при цукровому діабеті та ожирінні, ролі гормонів жирової тканини в розвитку ендокринопатій. Разом із колективом кафедри продовжує і творчо розвиває наукові, педагогічні та клінічні традиції Львівської ендокринологічної школи. Автор понад 200 наукових праць, зокрема 92 – у закордонних періодичних виданнях, низки інновацій у педагогічному та лікувальному процесах [8, 9].

З ініціативи А. М. Урбанович у м. Львові систематично відбуваються навчальні курси для лікарів-

ендокринологів під егідою провідних європейських фахових асоціацій та науково-практичні конференції, зокрема започатковане проведення у Львові щорічних всеукраїнських науково-практичних конференцій з міжнародною участю “Проблемні питання діагностики та лікування ендокринних захворювань”. А. М. Урбанович також є експертом МОЗ України зі спеціальності “Ендокринологія”.

Педагогічна діяльність кафедри здійснюється з 1978 року, коли було розпочато викладання студентам ендокринології, з 1985 року – клінічної фармакології; з 2000 року паралельно проводиться навчання цих дисциплін англійською мовою. З 2001 року розпочато проведення циклів спеціалізації зі спеціальностей “Ендокринологія” та “Дитяча ендокринологія”, передатестаційних циклів із цих самих спеціальностей для лікарів-ендокринологів, а також циклів тематичного вдосконалення для лікарів-ендокринологів, сімейних лікарів, терапевтів, педіатрів, лікарів швидкої допомоги [2, 9]. Окрім цього, з 2001 року проводиться викладання як суміжних дисциплін ендокринології, дитячої ендокринології та клінічної фармакології для лікарів-інтернів різних напрямів підготовки, а також клінічної фармакології для клінічних ординаторів.

Наукова діяльність кафедри розпочалась із моменту створення й активно продовжується дотепер [1, 2, 6, 8]. Працівники кафедри беруть участь у виконанні комплексної науково-дослідної роботи (спільно з кафедрою терапії № 1 та медичної діагностики ФПДО й кафедрою радіології та радіаційної медицини ЛНМУ імені Данила Галицького) на тему “Патологія дихальної, серцево-судинної та травної систем у хворих з цукровим діабетом й ожирінням: особливості патогенезу, діагностики та лікування” (№ держреєстрації 0116U004505, термін виконання: 2016–2020 рр.).

Кафедра ендокринології ЛНМУ імені Данила Галицького є клінічною базою Державного фармакологічного центру МОЗ України. Працівники кафедри ендокринології з 2001 року проводять на базі відділень ЛОДКЛДЕЦ низку міжнародних багаточентрових клінічних досліджень із вивчення нових лікарських засобів для лікування хворих на цукровий діабет 1 і 2 типів та їх ускладнень, пацієнтів із недостатністю гормону росту.

За участю працівників кафедри видано 4 підручники, 46 монографій та навчальних посібників, опубліковано понад 1500 наукових праць. Результати наукових досліджень знайшли відображення

в міжнародних наукометричних базах даних. Сумарний індекс Гірша працівників кафедри в базі даних *Google Scholar* на початок 2018 року склав 38. Під керівництвом співробітників кафедри виконуються 4 кандидатські дисертації.

При кафедрі від моменту її створення постійно функціонує студентський науковий гурток. Його засідання відбуваються щомісяця під керівництвом викладачів, які є фахівцями певного науково-практичного напрямку. Кожне засідання має тематичну спрямованість і складається з обговорення актуальних питань відповідної теми та клінічного розбору. Члени гуртка систематично виступають із доповідями на загальноуніверситетських та інших студентських наукових конференціях, низка доповідей відзначена дипломами та грамотами. У період з 2015 по 2018 рік студенти, підготовлені кафедрою, тричі займали призові місця на II етапі Всеукраїнської олімпіади з ендокринології.

Серед усіх видів діяльності кафедри чільне місце посідає лікувальна робота, котра серед іншого є джерелом професійного росту викладачів. Професорсько-викладацький склад кафедри здійснює лікувально-профілактичну діяльність на клінічній базі Львівського обласного ендокринологічного центру та ендокринологічного відділення 4-ї міської комунальної лікарні м. Львова. На базі кафедри ендокринології функціонують навчальний центр для хворих на цукровий діабет і кабінет діабетичної невропатії. Працівники кафедри беруть активну участь у клінічних обходах та консилиумах, регулярних клінічних конференціях, тематичних семінарах і науково-практичних конференціях для лікарів-ендокринологів області. Налагоджена тісна співпраця з іншими лікувальними установами, передусім центром ендокринної хірургії на базі Львівської обласної клінічної лікарні.

Висновки. Аналіз історичного досвіду становлення і розвитку кафедри ендокринології засвідчив існування тривалої традиції формування професорсько-викладацького колективу, фахової підготовки лікарів-ендокринологів, єдності та постійного взаємозв'язку всіх видів діяльності – науково-дослідної, педагогічної, лікувальної та суспільної – у становленні цієї категорії спеціалістів. Водночас перспективи подальшого розвитку та вдосконалення вимагають активізації спільних зусиль для свого вирішення з позицій, продиктованих реаліями нашого часу; саме на це вже сьогодні спрямовані наші зусилля.

Список літератури

1. Основи діагностики, профілактики та лікування ендокринних захворювань : навч. посіб. / за ред. Я. І. Томашевського. – Львів : Наукове товариство імені Шевченка, 1999. – 215 с.
2. Львівський державний медичний інститут : зб. праць / [уклад. І. Даценко та ін.]; за ред. М. Павловського, І. Даценко, Л. Петрух. – Львів : Видавнича спілка “Словник”, 1994. – 328 с.
3. Макар Д. А. Прикарпатський ендемічний зоб: погляд на проблему крізь призму часу (актова доповідь 16.11.1996 р.) / Д. А. Макар ; за ред. М. П. Павловського. – Львів, 1996. – 16 с.
4. Глухенький Т. Т. Зобна хвороба (клініка, профілактика і лікування) / Т. Т. Глухенький. – К. : Державне медичне видавництво УРСР, 1958. – 216 с.
5. Львівський обласний ендокринологічний центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://endocrinology.lviv.ua>.
6. Тронько М. Д. Історія розвитку ендокринології в Україні / М. Д. Тронько, П. М. Боднар, Ю. І. Комісаренко. – К. : Здоров'я, 2004. – 68 с.
7. Зіменковський Б. С. Професори Львівського медичного національного університету імені Данила Галицького: 1784–2006 / Б. С. Зіменковський, М. Р. Гжегоцький, О. Д. Луцик. – Львів : Наутілус, 2006. – 392 с.
8. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького / голов. ред. Б. С. Зіменковський. – К. : Видавничий центр “Логос Україна”, 2014. – 296 с.
9. Кафедра ендокринології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://meduniv.lviv.ua/index.php>.

References

1. Tomashevskiy, Ya.I. (Ed.). (1999). *Osnovy diahnostyky, profilaktyky ta likuvannia endokrynnykh zakhvoriuvan: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of diagnostics, prevention and treatment of endocrine diseases: a manual]*. Lviv: Naukove tovarystvo imeni Shevchenka [in Ukrainian].
2. Pavlovskiy, M., Datsenko, I., & Petrukh, L. (Eds.). (1994). *Lvivskiy derzhavnyi medychnyi instytut: zb. prats [Lviv State Medical Institute: a collection of works]*. Lviv: Vydavnycha spilka “Slovnyk” [in Ukrainian].
3. Makar, D.A. (1996). *Prykarpatskyi endemichnyi zob: pohliad na problemu kriz pryizmu chasu (Aktova dopovid 16.11.1996 r.) [Precarpathian endemic goiter: a view of the problem through the prism of time (Act report of 16.11.1996)]*. Pavlovskiy, M.P. (Ed.). Lviv [in Ukrainian].
4. Hlukhenkiy, T.T. (1958). *Zobna khvoroba (klinika, profilaktyka i likuvannia) [Goiter disease (clinic, prevention and treatment)]*. Kyiv: Derzhavne medychne vydavnytstvo URSR [in Ukrainian].
5. Lvivskiy oblasnyi endokrynolohichnyi tsentr [Lviv Regional Endocrinology Center]. Retrieved from : <http://endocrinology.lviv.ua>.
6. Tronko, M.D., Bodnar, P.M., & Komisarenko, Yu.I. (2004). *Istoriia rozvytku endokrynolohii v Ukraini [History of the development of endocrinology in Ukraine]*. Kyiv: Zdorovia [in Ukrainian].
7. Zimenkovskiy, B.S., Hzhhehotskiy, M.R., & Lutsyk, O.D. (2006). *Profesory Lvivskoho medychnoho natsionalnoho universytetu imeni Danyla Halytskoho: 1784-2006*. Lviv: Nautilus, [in Ukrainian].
8. Zimenkovskiy, B.S. (Ed.). (2014). *Lvivskiy natsionalnyi medychnyi universytet imeni Danyla Halytskoho [Danylo Halytskiy Lviv National Medical University]*. Kyiv: Vydavnychiy tsentr “Lohos Ukraina” [in Ukrainian].
9. *Kafedra endokrynolohii [Department of Endocrinology]*. Retrieved from: <http://meduniv.lviv.ua/index.php> [in Ukrainian].

Отримано 27.11.18

Електронна адреса для листування: safonova.oks@gmail.com